

Trvalo udržateľný rozvoj regiónov so zameraním na vzťahy mesta a vidieka – predstavenie čiastkových výsledkov z projektu “Najlepšie spoločné skúsenosti v priestorovom plánovaní k podpore udržateľného polycentrického rozvoja (PolyDev)”

Predstavenie projektu

REC Slovensko je partnerom medzinárodného projektu PolyDev¹, ktorý bol odmenený v rámci tretej výzvy grantovej schémy INTERREG III B CADSES². Predkladateľom projektu je Benátsky kraj (Taliansko) a ďalšími projektovými partnermi sú kraj Marche (Taliansko), grécka prefektúra Ftiotida, REC Slovensko a mesto Sofia. Hlavným cieľom projektu „Polydev“ je prispieť k dosiahnutiu trvalo udržateľného, harmonického a vyváženého rozvoja regiónov. Konkrétne sa projekt venuje štúdiu vzťahov mesto-vidiek, dostupnosti základnej infraštruktúry s cieľom vyhnúť sa extrémnej polarizácii okolo niekoľkých centier a následnej marginalizácii periférnych oblastí, ale aj manažmentu prírodného a kultúrneho bohatstva rovnovážnym spôsobom v prostredí participatívneho rozhodovacieho procesu. K prioritám projektu PolyDev patrí aj podpora regenerácie urbánnych štruktúr územia, k zhodnocovaniu rozvojového potenciálu územia spolu s ochranou prírodného a kultúrneho dedičstva.

V súčasnosti sa v rámci projektu zrealizovali nasledovné aktivity:

- Zber relevantných podkladových materiálov a zhodnotenie legislatívy v oblasti priestorového plánovania so zohľadnením na princípy Európskej koncepcii priestorového plánovania (ďalej ako European Spatial Development perspective - ESDP)
- Špecifická analýza modelového územia Žilinského kraja: identifikácia medzier a možností so zohľadnením princíпов ESDP

Vzťahy mesta a vidieka na príklade modelového Žilinského kraja

V súčasnosti žije 75% Európanov v mestách (na Slovensku 56,5%). Koncentrácia obyvateľstva v mestách prináša so sebou viacero problémov³. Neustále a neúmerne rozširovanie miest do krajiny zmazáva predtým jasné hranice medzi mestom a jeho okolím, prírodné zázemie mesta mizne pod tlakom ekonomických aktivít. V mnohých mestách je „jadro“ mesta obkolesené síce fyzicky oddelenými novými štvrtami – novými mestami, tieto sú však funkčne prepojené na jadro mesta. S týmto priamo úmerne rastie neustále zvyšujúci sa podiel dopravy, osobitne automobilovej, ako aj strata biodiverzity a fragmentácia prírodného prostredia.

Slovensko má v porovnaní s okolitými krajinami ojedinelú sídelnú štruktúru (pozri rámček 1), ktorú je možné charakterizovať ako veľmi rozdrobenú. Z 2891 obcí Slovenska tvoria obce s menej než 1000 obyvateľmi 67% kde zároveň žije 16% z celkového počtu obyvateľstva. Pomerne významný je celkový podiel vidieckeho obyvateľstva celkovo (44%).

¹ viac informácií na www.polydev.org

² Interreg III Podporuje cezhraničnú, nadnárodnú spoluprácu a spoluprácu medzi regiónmi, čiže vytváranie cezhraničných partnerstiev na podporu vyváženého rozvoja multiregionálnych oblastí. Iniciatíva je financovaná prostredníctvom Európskeho fondu regionálneho rozvoja - ERDF

³ Spracované podľa “The city as living Environment and driving force for development – discussion Paper for conference”, 10. konferencia o mestskom a regionálnom výskume, UNECE Bratislava 2006

Rámček 1: Vývoj sídelnej štruktúry na Slovensku za posledné obdobie

Súčasný stav sídelnej štruktúry je výrazne ovplyvnený územno-správnym usporiadaním Slovenska v roku 1996. Na Slovensku dominuje mestské obyvateľstvo (56,5%). Osemdesiate roky boli charakteristické miernym nárastom mestského obyvateľstva. Postupne v 90-tych rokoch tento trend sa výrazne spomalil a zostáva relatívne stabilný počet mestskej populácie. V ostatnom období sa pri najväčších⁴ a stredne veľkých mestách⁵ v Slovenskej republike začínajú prejavovať suburbanizačné tendencie spolu s trendom koncentrovane -dekoncentrácie. Vznikajú tak aglomerácie rôznej veľkosti a intenzity vzťahov. Vzájomné väzby sa prejavujú nie len medzi mestom a jeho zázemím, ale aj medzi mestami medzi sebou, najmä tými ktoré ležia v optimálnej dostupnosti. Vytvárajú sa tak aglomerácie s viacerými jadrami – polycentrické sídelné siete⁶.

Ťažisko mestského osídlenia na Slovensku tvoria stredné a malé mestá. Z hľadiska počtu obyvateľov sú významnejšie väčšie stredné a veľké mestá (nad 50 tisíc obyv.), kde žije približne 25% obyvateľov SR. Veľké mestá predstavujú metropoly Bratislava 428 672 a Košice 236 093 a blíži sa Prešov 92 786 obyvateľov.

Rozvoj miest je potrebné chápať komplexnejšie, a to nielen v súvislosti s prírodným zázemím mesta, alebo aj s ohľadom na celý región, ktorého mesto tvorí neoddeliteľnú súčasť. Mesto totiž na jednej strane spotrebúva zdroje vo forme surovín, vody a potravín, ale na strane druhej vytvára nemalý podiel odpadov, znečisteného ovzdušia a vody. V súlade s úvodnou kapitolou, k výrazným problémom so vzťahom k životnému prostrediu pribudol problém neúmerneho plošného rastu miest. Je však evidentné, že samotné mesto by sa nemohlo dynamickejšie rozvíjať bez svojho zázemia, pretože by jeho rozvoj obmedzoval napríklad nedostatok pracovných síl. Naopak, v meste by nebolo toľko služieb, keby dopyt po nich vytváralo len mestské obyvateľstvo. Novými vzťahmi mesto-vidiek sa v súčasnosti zaoberajú viaceré práce a štúdie. Patria, spolu s ďalšími 2 oblasťami, k základným k základným tézám (policy guidelines) priestorového plánovania v krajinách EÚ (ESDP⁷, pozri aj rámček 2).

Rámček 2: Základné ciele a politika v oblasti európskeho priestorového plánovania⁸

ESDP sa zaoberá tromi hlavnými cieľmi:

- hospodárskou a sociálnou súdržnosťou,
- zachovaním prírodných zdrojov a kultúrneho dedičstva
- a vyrovnanou konkurencieschopnosťou v európskom priestore.

Tieto sa snaží dosiahnuť za pomoci 3 základných koncepcných usmernení v oblasti priestorového plánovania a územného rozvoja:

- rozvojom polycentrického mestského systému a nových vzťahov medzi mestom a vidiekom
- zabezpečením rovného prístupu k infraštruktúre a poznatkom
- trvalo udržateľným rozvojom, rozumným manažmentom a ochranou prírodných zdrojov a kultúrneho dedičstva

Novým vzťahom mesto-vidiek sa venuje aj časť programu ESPON (Monitorovacia sieť pre európske územné plánovanie)⁹. V rámci programu ESPON¹⁰ sa skúmali aj, z pohľadu nášho projektu zaujímavé, tzv. mestské funkčné oblasti/celky (“functional urban areas, ďalej ako FUA“). Mestské funkčné oblasti sa považujú

⁴ V Slovenskej republike sú to mestá Bratislava a Košice.

⁵ V podmienkach Slovenskej republiky ide o mestá s viac ako 50 000 obyvateľmi

⁶ zdroj: projekt PolyDev, aktivita 1.2

⁷ ESDP - European Spatial Development Perspective, Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union, European Communities, máj 1999, str. 11

⁸ ESDP - European Spatial Development Perspective, Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union, European Communities, máj 1999, str. 10, 11

⁹ Program ESPON (Monitorovacia sieť pre európske územné plánovanie) vznikla na základe potreby členských štátov EÚ a Európskej komise rozšíriť znalosti a rozsah výskumu v oblasti územného rozvoja z pohľadu európskej perspektívy.

¹⁰ Viac informácií prostredníctvom stránky: <http://www.espon.eu/>

za základné “kamene” polycentrického rozvoja. Polycentrický rozvoj sa definuje viacerými spôsobmi, predstavuje priestorovú a funkčnú formu rozvoja územia, v rámci ktorého nedominuje priestoru jedno mesto, ale mestá vytvárajú systém a sieť, ktorá sa vzájomne dopĺňa svojimi funkciami (Hague & Kirk, 2003).¹¹

Polycentrizmus by sa preto dal chápať ako “model priestorového rozvoja založený na sieti miest v záujme zlepšenia regionálnej súdržnosti a zníženia regionálnych disparít.”¹² Takúto sieť centier predstavuje okrem iného množstvo pevných funkčných prepojení, značný pohyb ľudí, tovarov a informačných tokov.

Mestské funkčné celky predstavujú „nodálny“ región, kde mestá ponúkajú tovar, služby, infraštruktúru (sociálnu, vzdelávaciu a finančnú infraštruktúra), ale hlavne pracovné príležitosti pre svoje „vidiecke“ zázemie. Najčastejším kritériom pre vymedzenie nodálneho regiónu je teda dochádzka za prácou, ktorá súvisí s časovou dostupnosťou a je závislá nielen na vzdialenosti ale aj na dopravnom spojení medzi sídlami (pozri rámček 3).

Rámček 3: Hodnotenie mestských funkčných celkov na Slovensku

Pri hodnotení 119 miest na Slovensku, ktoré sa mali stať mestskými centrami v tzv. mestských funkčných celkoch (Hrdina, 2006)¹³ sa vzali do úvahy hlavne ekonomické funkcie a služby. Územie mestských funkčných celkov pri rešpektovaní týchto centier sa definovalo ako územie, kde 20% aktívne pracujúcej populácie pracuje (resp. dochádza za prácou) do mestského centra tohto funkčného mestského celku. V rámci Slovenska bolo takto vytvorených 92 mestských funkčných celkov, nakoľko viaceré z pôvodne hodnotených mestských centier boli zlúčené do jedného mestského funkčného celku (napr. Prievidza-Bojnice-Handlová).

Polycentrický charakter sídelného systému na Slovensku je charakterizovaný nasledujúcimi kľúčovými skutočnosťami:

- sídelná sieť Slovenska je charakterizovaná vysokou mierou rozptýlenosti – na Slovensku je 2891 obcí, z čoho malé obce (s menej ako 1000 obyvateľmi) predstavujú 67% ich celkového počtu, pričom sú obývané 16% populácie
- napriek prevládajúcej mestskej populácii (55,5% k 1. januáru 2005) je podiel vidieckej populácie (44,5% k 1. januáru 2005) stále významný,
- ťažisko mestskej štruktúry z hľadiska počtu sídiel tvoria stredné a malé mestá do 50 tisíc obyvateľov (tvoria viac ako 90% mestských sídiel), avšak z hľadiska počtu obyvateľov sú významnejšie väčšie stredné a veľké mestá (nad 50 tisíc obyv.), kde býva skoro 25% obyvateľov SR.

Hodnotenie Slovenska podľa metodiky ESPON sa nachádza v prílohe 1.

V modelovom regióne Žilinského kraja je podiel urbanizácie 51,1 %, na území kraja leží 315 administratívnych sídiel (z toho 18 miest). Z tohto počtu 26,4 % obyvateľov žije v malých obciach do 2 000 obyvateľov. V mestách nad 50 000 obyv. (Martin, Žilina) žije 21,5% obyvateľov, významný podiel obyvateľov žije v obciach do 4000 obyvateľov (15,9%) a v mestách s okolo 30 000 obyvateľov (13,2%). Hustota obyvateľstva je o niečo nižšia ako je celoslovenský priemer (102 obyvateľov na km²), pri detailnejšom štúdiu je možné vidieť veľké rozdiely v hustote obyvateľstva podľa jednotlivých okresov. Okresy Žilina a Kysucke Nove Mesto majú 200 obyv./ km²; zatiaľ čo Liptovský Mikuláš len 54 obyv. / km², čo sa je možné vysvetliť hornatnosťou tohto územia. Na vysoké prírodné hodnoty Žilinského kraja ukazuje skutočnosť, že 50% územia je chráneného vyšším stupňom ochrany. Turistická atraktivita sa preukazuje aj v ekonomických ukazovateľoch, napr. roku 2005 bolo takmer 50% turistických prenocovaní v Žilinskom kraji zaregistrovaných v okrese Liptovský Mikuláš, čo v absolútnych číslach predstavuje okolo 280 000 pobytov.

¹¹ SISINACKI, J. : Response paper to the tenth conference on urban and regional research, Bratislava, May 2006

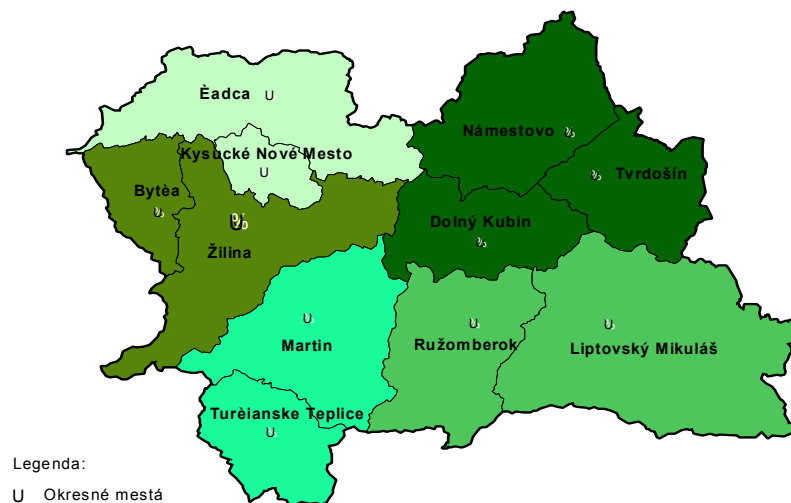
¹² HRDINA, V. : Polycentric concept of settlement development and urban development in the Slovak republic, Bratislava, May 2006

¹³ Polycentric Concept of settlement development and urban development in the Slovak republic, 2006, pp.10

Podľa dostupných údajov však má tento kraj druhý druhý najnižší HDP na osobu – 178 037 Sk (celoštatny priemer 223 564 Sk). V roku 2003 sa miera nezamestnanosti pohybovala na úrovni 13% (rozdiely medzi jednotlivými krajinami boli od 5% až po viac ako 20%). Rozdiely v rámci Žilinského kraja sú značné. Zatiaľ čo v okrese Žilina je nezamestnanosť nižšia, problém je väčší v Turčianskych Tepliciach, Dolnom Kubíne, Kysuckom Novom Meste a Bytči. Námestovo, Turčianske Teplice a Kysucké Nove Mesto sa považujú za menej vyvinuté poľnohospárske okresy, nakoľko majú ajvyšší podiel poľnohospárskej plochy z celkovej rozlohy okresu (viac ako 40%).

V dochádzke a odchádzke za prácou sa ukazuje, že Žilina, Martin, Liptovský Mikuláš a Dolný Kubín sú mestskými celkami do ktorých dochádza najviac pracovníkov za prácou. Naopak z okresov Čadca and Bytča je odchádzka skoro dvojnásobná v porovnaní s dochádzkou za prácou.

Mestské funkčné oblasti (FUA) na Slovensku (Hrdina, 2006)¹⁴ boli rozdelené podľa dôležitosti od medzinárodného (A) a národného cez regionálny (B) subregionálny (C), mikroregionálny a lokálny význam (D,E).

Na území Žilinského kraja sa nachádzajú:

- 2 FUA medzinárodného a národného významu A – Žilina a Martin
- 4 FUA regionálneho významu B – Ružomberok, Dolný Kubín, Liptovský Mikuláš, Liptovský Hrádok¹⁵

Rovnako dôležité sú aj vzájomné vzťahy medzi jednotlivými FUA, ktoré potom tvoria aglomerácie.

V Žilinskom kraji sa jedná o Žilinskú aglomeráciu, ktorá spolu s mestami Martin a Vrútky tvorí silnú aglomeráciu zasahujúcu až na Kysuce (Čadca) a na Turiec a Rajec.

Z pohľadu medzinárodných vzťahov má v Žilinskom kraji vysoký potenciál z regionálneho aspektu FUA Žilina a Čadca s prepojením na Ostravu, Bielsko Biala a Katowice (SR-CR-Poľko).

Vyhodnotenie silných a slabých stránok Žilinského kraja, identifikácia medzier a možností so zohľadnením princípov ESDP

¹⁴ Polycentric Concept of settlement development and urban development in the Slovak republic, 2006, pp.10

¹⁵ Polycentric Concept of settlement development and urban development in the Slovak republic, 2006, pp.17-19

Na základe získaných dát podľa jednotlivých oblastí ako aj SWOT analýz z územia Žilinského kraja a porovnaním s ostatnými úrovňami Slovenska (NUTS II a NUTS I) sme sa snažili o identifikáciu disparít a príležitostí (možností) vzhľadom na ESDP (pozri ciele v rámečku 2).

Silné stránky regiónu

- Výhodná geografická a dopravná poloha, hraničí s Českou a Poľskou republikou, dopravné spojenie v smere východ-západ, sever-juh.
- Atraktívne prírodné prostredie so špecifickými prírodnými zvláštnosťami, vhodné pre rozvoj turistiky
- Kultúrno-historická hodnota krajiny
- Rôznorodá výrobná štruktúra - dominuje priemysel.
- Produkčný potenciál lesov a dostatok drevnej hmoty pre jej priemyselné spracovanie.
- Stabilizovaný typ populácie s priaznivým indexom vitality a reprodukcie pracovnej sily.
- Kvalitný ľudský potenciál s pomerne vysokou vzdelanosťou a kvalifikačnou úrovňou
- Stredné školstvo, existencia 4 univerzít a detašovaných pracovísk univerzít.
- Rozvinutá oblasť informačných technológií
- Ťažisko osídlenia najvyššieho celoštátneho významu typu "A1" – Žilina, ktoré zahŕňa centrá Žilina, Martin, Čadca, Považská Bystrica a pridružené centrá osídlenia Púchov, Bytča, Rajec, Kysucké Nové Mesto a Vrútky.
- Ťažiska osídlenia najvyššieho celoštátneho "A2" s centrami Liptovský Mikuláš, Ružomberok a Dolný Kubín a pridruženým centrom osídlenia Liptovský Hrádok.
- Vedenie troch významných rozvojových osí sídelného systému Slovenska s medzinárodnými väzbami

Slabé stránky regiónu

- Nedobudovanosť nadradenej dopravnej sústavy (diaľničný systém).
- Nedobudovanie technickej infraštruktúry (dlhodobé zaostávanie budovania kanalizácie za výstavbou vodovodu, nedostatočné množstvo a kapacita ČOV).
- Dlhopretrvávajúca vysoká miera nezamestnanosti v regióne Kysuce a Orava.
- Zaťaženie prostredia v orkesoch Žilina a Ružomberok
- Zlý stav kultúrnych pamiatok
- Investičná výstavba na "zelenej lúke"

Na dôslednú aplikáciu princípov ESDP v modelovom území žilinského kraja je potrebné vziať do úvahy finančné rámce podpory, osobitne v rokoch 2007-2013, ktoré sú spracované v Národnom strategickom referenčnom rámci pre toto obdobie¹⁶. V súčasnosti, s nástupom novej vlády, sa budú niektoré z predtým schválených oblastí podpory meniť. Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja navrhuje, aby z 11 miliárd EUR, ktoré má Slovensko čerpať v rokoch 2007 až 2013, sa podstatne viac prerozdeleno na regióny a životné prostredie. Na druhej strane chce úplne zrušiť dva programy pre zdravotníctvo a školstvo, menej peňazí má ísť aj na diaľnice a dopravu¹⁷.

V nadväznosti na identifikované disparity a faktory rozvoja sa budú v programovom období 2007 – 2013 príspevky situovať do tých geografických území SR – oprávnených v zmysle nariadení EÚ, v ktorých budú najefektívnejšie dopady týchto príspevkov k naplneniu vízie hospodárskeho a sociálneho rozvoja SR.

Z pohľadu regionálneho prístupu sa bude strategický cieľ naplňovať prostredníctvom projektov implementovaných prioritne do inovačných a kohéznych pólů rastu (*Inovačné póly rastu sú tvorené mestami plniacimi funkciu krajských miest a ťažiskami osídlenia prvej úrovne, t. j. katastrami obcí, ktoré tvoria jadrové a prímestské pásma ťažísk osídlenia podľa Konceptie územného rozvoja Slovenska 2001 („KURS 2001“).*

¹⁶ Národný strategický referenčný rámec SR na roky 2007 – 2013, verzia marec 2006

¹⁷ informácie zo zdroja <http://www.sme.sk/c/2885828/Regiony-maju-dostat-z-unie-ovela-viac-penazi.html>

Inovačné póly rastu taktiež tvoria mestá sídiel okresných a obvodných úradov – v **žilinskom regióne 11 centier**, kohéznymi pólmi rastu sú predovšetkým obce, ktoré tvoria prirodzené centrá príslušného územia.

Tematicky sa budú príspevky orientovať do projektov, ktoré v súlade s základnými princípmi ESDP, ako napr.:

- budovanie a modernizáciu verejnej infraštruktúry (dopravnej, zdravotnej, environmentálnej a i.);
- zavádzanie inovácií a informatizácie
- zvyšovanie kvality ľudských zdrojov a rastu zamestnanosti.

Očakávaným výsledkom tohto prístupu by malo byť, okrem iného aj:

- rýchle ukončenie reštrukturalizácie ekonomiky a výrazné naštartovanie jej transformácie na znalostnú spoločnosť a tým urýchlenie procesu celkovej konvergencie v podmienkach vysokého a udržateľného ekonomického rastu.
- postupné rozširovanie efektov rastu z rozvinutých (inovačné a kohézne póly rastu) do menej rozvinutých území SR (ostatné obce). Vyrovnávanie regionálnych disparít sa prejaví v menej rozvinutých územiach až s určitým časovým odstupom, ale za to s oveľa výraznejším dopadom.

Kým v inovačných póloch rastu by sa príspevky mali koncentrovať skôr do oblasti znalostnej ekonomiky a na veľké projekty, ktoré by mali byť motorom rozvoja regiónov na nižšej úrovni, tak príspevky v kohéznych póloch rastu sa budú koncentrovať do dopytovo orientovaných projektov zameraných na vytváranie podmienok pre investovanie, lepšie zhodnocovanie disponibilných zdrojov, zabezpečenie napojenia zaostávajúcich území na rozvinutejšie centrá a v neposlednom rade zvyšovanie kvality života na lokálnej úrovni.

Ukazuje sa, že v ESDP obsiahnuté základné koncepcie rozvoja sa diskutujú, avšak s dost' malou motiváciou pre realizáciu. Ich realizácia sa v zásade uskutočňuje prostredníctvom sektorového / odvetvového plánovania realizáciou niektorých vybraných zámerov (predovšetkým infraštruktúrnych projektov, najmä dopravnej infraštruktúry) a prístupu k poznatkom (zavádzanie inovácií a informatizácie).

Vedúci projektu: *Ing. Vladimír Hudek, CSc.*

Projektívna manažérka: *Ing. Zuzana Hudeková*

Použitá literatúra:

Správa o stave ŽP Žilinského kraja, SAŽP, Žilina, december 1999

Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2005

Národný strategický referenčný rámec SR na roky 2007 – 2013, verzia marec 2006

HRDINA, V. : Polycentric concept of settlement development and urban development in the Slovak republic, Bratislava, May 2006 - Polycentrický koncept sídelného rozvoja a rozvoja miest v Slovenskej republike

“The city as living Environment and driving force for development – discussion Papers for conference”, 10. konferencia o mestskom a regionálnom výskume, UNECE Bratislava 2006

ESDP - European Spatial Development Perspective, Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union, European Communities, máj 1999

ÚP Žilinského kraja

KURS 2001

PHaSR Žilinského kraja

Priestorové typológie							
Ukazovateľ:		Štruktúra sídelnej typológie (Deväť základných typov definovaných hustotou obyvateľstva a situáciou centier)	Typológia Potenciál multimodálnej prístupnosti	Typológia zaostávajúcich regiónov	Mestsko - vidiecka typológia (variabilný opis: 1) Výrazný vplyv mesta, výrazný zásah človeka; 2) Výrazný vplyv mesta, stredný zásah človeka; 3) Výrazný mestský vplyv, malý zásah človeka; 4) Slabý vplyv mesta, výrazný zásah človeka; 5) Malý vplyv mesta, stredný zásah človeka	"Cieľ 1" regióny = regióny situované v rámci regiónov cieľa 1	Regióny cieľa 2 predstavujú regióny obsahujúce najmenej jeden región cieľa 2 (čiastočne)
Opis:		1: región jadra mesta, 2: veľmi vysoká hustota obyvateľstva, 3: vysoká hustota obyvateľstva, 4: vidiecky región, 5: región jadra mesta, 6: husto zaľudnený región, 7: vidiecky región, 8: hustejšie zaľudnený región, 9: redšie zaľudnený región	Na základe času, ukazovateľ multimodálnej dostupnosti, ktorý je už vypočítaný v rámci projektu ESPON 1.2.1. Štandardizovaný k priemeru ESPON (100). Klasifikácia poskytuje typológiu podľa piatich tried.	na základe HDP na obyvateľa (EURO) a miery nezamestnanosti. Ukazovatele sú štandardizované, obrátená stupnica pre nezamestnanosť, agregovaný geometrickým stredom. Poradie a klasifikácia: zaostávajúce regióny (najnižšia hodnota indexu až po 30% ESPON populácie), potenciálne zaostávajúce	Algoritmus výpočtu: Výrazný vplyv mesta: hustota obyvateľstva nad priemerom (107 obyv./km ² v EÚ25+4) a/alebo najmenej európska úroveň FUA (typológia FUA z projektu 1.1.1). Zásah človeka: Veľký: podiel umelých plôch (a podľa možnosti aj niektoré ďalšie spôsoby využitia) nad priemerom (3,48%); Stredný: podiel poľnohospodárskeho	Na základe COM "Druhá správa o pokroku v ekonomickej a sociálnej súdržnosti" (30.1.2003)	Na základe COM "Druhá správa o pokroku v ekonomickej a sociálnej súdržnosti" (30.1.2003)
Čas:		1999	2001	2000	CLC: 1986-1996; Pod	2000	2000
Zdroj		ESPON projekt 3.1	ESPON projekt 2.1.1	ESPON projekt 2.1.1	ESPON projekt 1.1.2	ESPON projekt 3.1,	ESPON projekt 3.1,
NUTS_3	Región						
SK01	Bratislavský	1	centrálny	potenciálne zaostáva		1	0
SK021	Trnavský kraj	7	stredný	zaostávajúci		1	1
SK022	Trenčiansky kraj	7	okrajový	zaostávajúci		1	1
SK023	Nitriansky kraj	7	okrajový	zaostávajúci		1	1
SK031	Žilinský kraj	9	okrajový	zaostávajúci		4	1
SK032	Banskobystrický	9	okrajový	zaostávajúci		6	1
SK041	Prešovský kraj	9	okrajový	zaostávajúci		4	1
SK042	Košický kraj	8	okrajový	zaostávajúci		1	1